C8869

ION I.C.BRATIANU ŞI INAINTAŞII SAI.-

Publicăm aici textul conferinţei ce D-l ministru Prof.Al. Lapedatu a ţinut-o în ziua de 15 Februarie la Biblioteca "Ion.I.C. Brătianu"

Titlul conferinţei ce voi avea onoarea să desvolt astă seară înaintea domniilor voastre comportă dela început o precizare:

Nu vafi vorba în cele ce urmează decât de înaintaşii politici ai lui Ion I.C.Brătianu, înaintaşi ale căror simţiminte şi credinţe, planuri şi năzuinţe, lupte şi străduinţe le cunoştea aşa de bine şi de care se simţea indisolubil legat sufleteşte şi politiceşte. Nu avea de altfel ceasuri mai predilecte decât atunci când se cufunda în cercetarea vieţii şi faptelor acestor mari înaintaşi şi făuritori ai României moderne. Si nu era mai mulţumit decât atunci când în atari cercetări -ale sale sau ale altora- putea găsi noi momente şi noi dovezi despre iscusita şi rodnica lor activitate politică şi naţională.

Avea pentru dânşii o caldă şi sinceră admiraţie -un adevărat cult. Căci iată cum îi aprecia: "Nu numai pentru Români şi pentru învăţământul acelora cari vor avea să lucreze pentru viitorul lor, dar chiar pentru bărbaţii politici străini, poate servi de pildă înţelepciunea admirabilă cu cari conducătorii politicii româneşti au ştiut să înfăptuiască statul nostru. N'a fost împrejurare istorică, n'a fost eveniment european, în care ei să nu înţeleagă care era partea ce putea fi de folos consolidării şi desvoltării României şi nu cunosc în istoria Europei un exemplu mai frumos şi mai minunat de superiaoră conştiinţă naţională ca aceia a bărbaţilor cari au condus destinele patriei române".

Un mai deplin şi bine meritat omagiu nici că se poate!

Fiecare din aceşti înaintaşi se înşiruia, în mintea şi inima lui Ion I.C.Brătianu, pe scara valorii ce reprezenta în evoluţia istorică a ţării şi fiecare avea în sufletul său compartimentul amintirilor frumoase şi faptelor generoase ce săvârşise. Evident, înaintea tuturor se găsea acel ce a stat neîncetat în fruntea acţiunilor naţionale şi realizărilor politice ce au dus, în a doua jumătate a secolului trecut, la întemeierea, desvoltarea şi înflorirea vechei Românii -ilustrul părinte

pentru a cărui memorie avea o profundă pietate şi un nemărginit respect.Căci din viaţa şi opera lui politică a scos Ion.I.C.Brătianu acele solide şi de atâtea ori verificate învăţături şi îndrumări,principii şi directive,mijloace şi metode de cari s'a servit în activitatea sa de om de Stat ca de nişte adevărate dogme.

Indatoriri faţă de înaintaşi.-

Afară însă de aceste legături sentimentale faţă de înaintaşii săi politici,ceia ce-l ţinea în deosebi îngemănat de dânşii pe Ion I.C.Brătianu era:conştiinţa că se găseşte integrat în marea lor operă de înfăptuire a statului român modern,ca apărător,continuator şiîntregitor al acestei opere, -conştiinţă ce i-a determinat atitudini morale şi naţionale,ce se pot lesne urmări în activitatea sa politică şi cari se pot fixa după părerea mea,în următoarele trei puncte:

1.A păstra neştirbit şi a apăra cu toată hotărârea şi demnitatea patrimoniul înaintaşilor,oricare ar fi fost greutăţile şi consecinţele;

2.A contribui din toate puterile şi prin toate mijloacale la creşterea acestui patrimoniu,în spirit de continuitate şi solidaritate cu opera lor,a înaintaşilor.

3.A completa,a întregi Statul român prin unitatea naţională, ducând până la capăt planul iniţial de construcţie al acestui Stat.

Era atât de pătruns de aceste îndatoriri,încât le privea ca pe nişte adevărate comandamente ale înaintaşilor.Nici unul dintre contemporanii săi de altfel deşi aveau aceleaşi scopuri ideale şi au lucrat cu toată ardoarea patriotică la ajungerea lor- nu avea şi nici nu putea să aibă simţimântul unor asemenea îndatoriri,cum le-a avut Ion I.C.Brătianu.Căci nici unul n'a avut cu înaintaşii politici afinităţile şi legăturile sufleteşti pe cari le-a avut dânsul.

In apărarea suveranităţii.-

Dar să urmărim puţin,Doamnelor şi Domnilor,aceste atitudini în viata sa politică.A păstra neştirbit şi a apăra cu orice preţ pa-

trimoniul înaintaşilor! Putea fi vorba de aşa ceva?

Fost-a primejduit acest patrimoniu?Dela războiul de independenţă până la războiul de întregire,materialmente nu,dar moralmente da.Şi încă de mai multe ori.Toate încercările au fost însă respinse.Cea mai răsunătoare şi cea mai serioasă în acelaşi timp a fost cum se ştie, acea din vreamea conferinţei de Pace dela Paris -încercarea de a atinge şi a ştirbi suveranitatea deplină a ţării noastre prin controlul pe cari marile puteri voiau să şi-l rezerve,prin faimosul tratat al minorităţilor,asupra alogenilor din statele succesorale.

Ion I.C.Brătianu protestă însă hotărât şi categoric,împotriva acestei încercări.Căci zicea el,în faţa conferinţei de Pace,am intrat în războiu cu independenţa noastră de Stat deplin recunoscută şi exercitată.Cum am putea ieşi din acest războiu cu această independenţă scăzută,ştirbită prin controlul ce ni se impune,prin imixtiunea în afacerile noastre interne a marilor puteri.Sunt gata să primesc acest control într'un singur caz;dacă toate Statele mari şi mici îl acceptă.El nu poate fi însă impus,numai unora şi altora nu.Căci nu există două feluri de suveranităţi -una superioară,a ţărilor mari,alta inferioară,a celor mici.Şi nu l-a putut sili nimeni a se supune acestei încercări de degradare a suveranităţii noastre naţionale,mai ales în faţa manevrei perfide şi adânc jignitoare de a se prezenta independenţa noastră dela 1878 ca condiţionat recunoscută de Congresul dela Berlin.

Toţi s'au plecat şi închinat:Polonii prin Paderewski,obligându-se să înscrie în constituţie şi în legile lor fundamentale toate drepturile pe cari marile puteri înţelegeau şi voiau să le octroeze pe seama minorităţilor,pentru protecţia lor, -cehoslovacii prin Kramar,cerând numai să se omită din textul tratatului cuvintele ce vădeau impunerea de către puteri a clauselor privitoare la minorităţi, -Iugoslavii,prin Trumbici,solicitând ca aceste clause să se aplice numai noilor teritorii,nu şi Serbiei vechi,care-şi avea independenţa sa, -Grecii,în fine,prin Venizelos,oferind o transacţie,care să satisfacă şi intenţia marilor puteri şi să liniştească în acelaşi timp şi statele succesorale.

./.

Singur Ion.I.C.Brătianu a stat şi a rămas ferm pe poziţie,neclintit în refuzul său categoric.Căci pentru dânsul,pentru concepţia politică dela care pleca,pentru sentimentele de demnitate naţională pe care ţinea să le afirme,pentru răspunderea ce simţia nu numai faţă de contemporani şi urmaşi,dar şi faţă de înaintaşi,faţă de însăşi memoria părintelui său,cedarea era o imposibilitate.Sia doar ce sens înalt,moral şi naţional,îşi are independenţa română în trecutul nostru,cu câte greutăţi şi jertfe a fost ea pregătită şi câştigată, ce parte însemnată şi ce mare răspundere avea şi îşi luase tatăl său pentru dobândirea ei.Cum ar fi fost cu putinţă deci să admită ca aceea tă independenţă,din care decurgea deplina noastră suveranitate,să fie acăzută,micşorată,prin controlul şi amestecul marilor puteri în afacerile noastre interne?

A respins- deci hotărât,cu rizicul de a se face neplăcut acelora ce voiau să ne-o impună şi din nefericire chiar unora din ai noştri, cari nu-şi puteau explica sensul practic al atitudinei sale, Căci Ion I.C.Brătianu n'a ambiţionat câtuşi de puţin să fie "un mare european" ci s'a mulţumit să fie numai un bun şi -pentru noi cei de astăzi- un mare român.De aceia n'a înţeles cum totuşi s'au găsit oameni politici români cari s'o accepte,chiar în forma mai atenuată în care ni s'a cerut.Cele ce s'au petrecut în urmă şi mai eles se petrece astăzi cu controlul Ligei Naţiunilor asupra minorităţilor,care control a constituit şi constitueşte o permanentă încurajare a acestor minorităţi împotriva Statelor cărora ele aparţin,arată câtă dreptate a avut Ion I.C.Brătianu,nu numai din punct de vedere moral şi naţional,ci şi din punct de vedere politic,al intereselor nostre de Stat, să respingă acest control şi cât de neîntemeiate au fost temerile acelora cari socoteau,atunci,refuzul său ca germene al unor grele urmări pentru România.

Ofensiva în Ungaria - 1919.-

Aceasta de altfel s'a vădit şi din o altă împrejurare în care Ion I.C.Brătianu a stat iarăşi împotriva voinţii şi hotărârii Conferinţei de Pace sau,mai bine a celor ce se substituiseră ei:faimosul Consiliu al celor Patru -în chestiunea ofensivei noastre în Un-

-/-

din vara anului 1919, ofensivă pe care Președintele Conferinței nu numai că ne-a deconsiliat, dar ne-a și interzis formal și repetat să o intreprindem și pe care totuși Ion I.C.Brătianu a intreprins-o. Căci așa o cereau interesele vitale ale țării. Si când astfel de interese erau în joc el știa dela predecesori că nimic nu trebuie să-l împiedice a le susține și apăra cu toată tăria și hotărârea, oricât de dificile ar fi împrejurărilr și oricâte piedici i-ar fi stat în cale.

Ori, ofensiva noastră în Ungaria era tocmai o asemenea necesitate, un interes vital al țării. Căci regimul Bela Kuhn, pe care conferința, cu toată autoritatea sa, nu-l putea înlătura, devenise o primejdie reală nu numai pentru România dar pentru întreaga Europă Centrală. De aceea el o porni cu toată hotărârea și vigoarea. Ultimatele cominatorii ale Consiliului celor Patru cu pierderea beneficiilor victoriei nu-l impresionară și nu-l putură abate dela această acțiune. Desigur alții, în locul său, în fața atitudinii ostile și amenințătoare a Consiliului, s-ar fi intimidat și ar fi cedat, oprind lucrului ofensiva și așteptând deciziunile acestui Consiliu. Ion I.C. Brătianu care-și dădea bine seama că de succesul acestei ofensive militare depinde nu numai siguranța și posibilitatea de refacere a țării sale împotriva bolșevismului unguresc și rusesc, și, cum am spus, așezarea liniștei și a păcii în statele limitrofe la fel amenințate, a mers înainte, ca totdeauna, direct la scop.

Oștile române au trecu Tisa, au înaintat în Ungaria și au ocupat Pesta. Si aceasta așa de repede că cei dela Paris au aflat cu emoție în seara zilei de 4 August 1919 că 30.000 de ostași români au intrat în capitala Ungariei, fără ca ei să se fi așteptat la aceasta. Evident că în fața faptelor împlinite, nu mai putea fi vorba de amenințări și sancțiuni ale Consiliului celor Patru. Lumea întreagă, adică toate țările interesate, a luat cunoștință cu satisfacție că regimul lui Bela Kuhn a fost zdrobit prin acțiunea bravei noastre armate și pe răspunderea șefului guvernului român, a lui Ion I.C. Brătianu.

Cu înrăzneala în cele bine chibzuite făcuse atunci, din

./.

punctul de vedere al continuităţii în politica românească, ceeace făcuse la 1877 Ion C. Brătianu, când, prin îndemnul său stăruitor Principele Carol I, trecu Dunărea, să aducă oştile române pe câmpiile Bulgariei, ca să câştige acolo, cu sânge, independenţa ţării. Si desigur Ion I. C. Brătianu, care căuta să găsească în actele şi faptele tatălui său acţiuni şi soluţiuni analoage cu cele ce i se impuneau sieşi sau invers, de oarece îi augmentau sentimentul încrederii şi certitudinei, -în ceasurile când, alături ea cu suveranul ţării, ptivea de pe malul Tisei trecerea oştilor noastre în Ungaria, a trebuit să aibă înaintea ochilor săi viziunea părintelui său, care, alături ea de Principele Carol I privea, cu patruzeci şi doi ani în urmă, trecerea armiei române peste Dunăre, în Bulgaria, fericit fiind că încă odată este protegiuit de spiritul celui ce şi după moarte i-a rămas călăuz bun şi sigur în zile de mare şi grea răspundere....

Pentru creşterea patrimoniului naţional.

A doua îndatorire pe care Ion I. C. Brătianu o considera ca un comandament al înaintaşilor săi politici spuneam, Domnilor şi Doamnelor, că este: a contribui din toate puterile şi pe toate căile la creşterea patrimoniului rămas dela dânşii. Ori, întreaga politică, pe toate terenurile vieţii publice, a lui Ion I. C. Brătianu şi a partidului său dovedeşte aceasta, cum de altfel, spre onoarea României, o dovedeşte politica tuturor celor ce au stat la cârma Statului nostru, Căci cu toţi au condus acest Stat pe căi de neîncetat progres şi în acelaş spirit de continuitate şi solidaritate cu înaintaşii.

Singura deosebire poate fi în faptul că unii s-au simţit mai mult, iar alţii mai puţin legaţi de realizările acestor predecesori. Si, evident, în fruntea celor dintâi era Ion I. C. Brătianu. Căci actele vieţei de Stat el nu le privea niciodată numai în sine, izolat, ci în continuitatea lor logică şi firească cu cele ce le-au precedat.

Aceasta nu numai în ţara cea mică, ci în ţara cea mare, în România întregită, a cărei soartă înţelegea să o ducă pe aceleaşi linii tradiţionale ale politicei vechiului Regat. In această privinţă el nu

./.

admitea inovaţii şi răsturnări cari să ne scoată din evoluţia istorică firească a acestui Stat. Concepţia cunoscătorilor şi nesocotitorilor acestei politici că România întregită ar fi un Stat nou care trebuia organizat şi îndrumat pe alte baza şi pe alte căi, o respingea hotărât. Aşa se explică şi atitudinea sa faţă de oamenii cu astfel de concepţii şi tendinţi.

Două exemple mai caracteristice sunt suficiente ca să confirme cele spuse:

1. Constituţia din 1923 n'a fost şi nu putea fi, în concepţia şi în linia politicei sale de continuitate, o constituţie nouă, cum ar fi vrut unii să o facă, ci vechea constituţie a ţării, pe temeiul căreia s'a desfăşurat vieaţa politică românească dela 1866 încoace, constituţie care trebuia numai adaptată, acum, la 1923 pe aceleaşi principii fundamentale, la noile împrejurări şi necesităţi ale României întregite.

2. La fel, Patriarhia nu era pentru I.C. Brătianu decât o nouă treaptă de înălţare în ierarhia şi organizaţia Bisericii noastre naţionale, ca consecinţă a întregirii politice a neamului, după cum, autocefalia acestei Biserici dela 1883 fusese o consecinţă a independenţei şi Regatului.

In privinţa aceasta fie-mi permis chiar o amintire ce invedereză îndeajuns sensul ce el acorda noii instituţiuni. Era după serbarea de investitură a Patriarhului. Invitaţii se adunaseră la masa festivă în sala paşilor pierduţi din palatul Adunăriii Deputaţilor. Scaunul sărbătorituluiera aşezat în mijlocul peretelui din fundul sălii, în dreptul postamentului pe care era bustul lui Ion C. Brătianu. Când primul ministru veni să-şi ia locul la drepata Patriarhului, observă bustul, ridică privirea asupra efigiei în bronz a părintelui său, apoi, adresându-mi-se, zise, cu un accent de duioşie în glas: „nu ţi se pare simbolică această aşezare, D-le Lapedatu? Pătrunzându-i sensu. întrebării, n'am răspuns ci l'am privit numai tăcut. Era vădit mişcat. Gândul său trecuse, de sigur, în acel moment dela actul autocefaliei, câştigată sub tatăl, ca corolar al independenţii şi Regatului la actu. instituirii Patriarhiei sub dânsul, ca corolar al unităţii naţionale. Aşa dar o nouă creaţiune menită să ducă mai departe şi să crească patrimoniul înaintaşilor ei la a cărei realizare fiul se găsia din nou

pe urmele gloriosului părinte.

In vederea unităţii naţionale.-

In fine, Doamnelor şi Domnilor, a treia şi cea din urmă obligaţie pe care Ion I.C.Brătianu o considera ca un comandament al înaintaşilor săi politici era întregirea prin unitatea naţională, a Statului român, pentru completa înfăptuire a planului iniţial de construcţie, al acestui Stat. In această privinţă, el n'a pierdut un moment din vedere acest suprem obiectiv. Temerea de a nu compromite prin nimic posibilităţile de realizare ale acestei uniri la momentul oportun care a stăpânit pe înaintaşi, l-a stăpânit mereu şi pe dânsul. Asemenea grija, marea grija, marea grije de a-şi câştiga şi pregăti din vreme libertatea de acţiune şi mijloacele de realizare. Iată câteva fapte.

1. A scos mai întâi chestiunea naţională din cadrul atât de dăunător al luptelor de partid, în care o aruncase lipse de prevedere şi pasiunea politică a unora din predecesori. Astfel problema Românilor de peste munţi rămase, cu adevărat, o problemă naţională a neamului, oricărui ar fi aparţinut ele, să o poată susţine şi ele alături de opinia publică.

2. Când, apoi pe urma războiului balcanic, starea de spirit a populaţiunii din ţara cea veche se întoarse hotărât împotriva Austro-Ungariei şi când conjuncturi şi posibilităţi de noi orientări şi legături politice şi diplomatice mai favorabile aspiraţiunilor noastre naţionale, se iviră, Ion I.C.Brătianu, simţind şi prevăzând marile evenimente şi schimbări ce aveau să urmeze în Europa, ştiu, cu neasemănată dibăcie diplomatică, să pregătească ieşirea noastră din Tripla Alianţă, în care pentru serioase raţiuni de Stat, fuseserăm înfeodaţi înainte de război şi să se apropie, în acelaş timp, de Puterile Antantei, pe care avea să sprijine politica şi acţiunea de întregire a neamului.

Convenţia cu Aliaţii -1916- şi apărarea ei.-

3.Când.în sfărşit momentu acestei acţiuni sosi,el ştiu să obţină, cu silinţe şi eforturi,cari atunci când se vor cunoaşte,vor constitui unul din marile merite ale lui Ion I.C.Brătianu şi credincioşilor săi colaboratori,el ştiu să obţină,zic,dela Aliaţi recunoaşterea integrală a drepturilor noastre etnice şi istorice,în marginile celor mai ideale şi îndrăzneţe aspiraţiuni naţionale -prin istorica convenţie din 4/16 August 1916,care este şi va rămânea pentru cei viitori dovada deplină a înaltei conştiinţi naţionale şi a neînfrântei voinţi personale ce a prezidat la alcătuirea ei.

Căci convenţia aceasta,în concepţia lui I.C.Brătianu nu era numai instrumentul,prin care să aducă ţara în vâltoarea războiului şi să constitue,după victorie,România întregită,în graniţele sale etnice şi istorice,şi,totodată,actul internaţional prin care puterile principale ale Europei ne recunoşteau aceste drepturi şi care,în caz de nesucces, avea să fie marea lor cartă,în lupta pe care neamul românesc trebuia să o ducă mai departe pentru realizarea unităţii sale naţionale.

A spus-o aceasta în memorabilă şedinţă a Adunării Deputaţilor din Decemvrie 1917,la Iaşi,când dezastrul clătinase şi zdruncinase multe credinţe şi speranţe şi când defetismul atinsese şi cuprinsese multe suflete şi conştiinţe.A spus-o atunci în forma în care ştia să prezinte sensul înalt,moral şi naţional,al evenimentelor politice,în restrişte şi nenorocire.Carol Albert -zicea Ion I.C.Brătianu- a fost zdrobit la Novara,dar nu şi ideea de libertate şi unitate a Italiei,pentru care se ridicase asupra asupritorilor -Austro-Ungariei.Căci,pe acelaşi câmp al dezastrului,abdicării şi exilului Regiui învins a apărut,în fiul său, în Victor Emanuel II,eroul predestinat a realiza,zece ani mai târziu, această libertate şi unitate.

Evident,cine priveşte sub un astfel de aspect marile acţiuni în viaţa naţională a popoarelor,acela poate înţelege şi-şi poate explica lupta dârză pe care Ion I.C.Brătianu a purtat-o la Conferinţa de Pace dela Paris în apărarea acestei convenţiuni împotriva acelor ce voiau s'o anuleze sau s'o ignoreze,ca şi intransigenţa sa nebiruită de a ceda ceva din drepturile recunoscute şi din revendicările teritoriale asigurate prin ea.Căci în astfel de momente şi pe astfel de chestiuni ar fi

transacţiunilor şi concesiunilor ar fi însemnat a compromite însăşi chestiunea ce era chemat să susţină şi să apere.

Ori Ion.I.C.Brătianu,nu era omul unei astfel de politici. Indisolubil legat,cum am spus,sufleteşte şi politiceşte,de generaţia marilor făuritori ai României moderne,el îşi călise sufletul său românesc şi-şi formase conştiinţa răspunderii politice la lumina actelor şi faptelor acestora -cari au stat totdeauna fermi pe drepturile şi interesele lor naţionale şi nu s'au lăsat un singur moment ademeniţi spre concesiuni şi transacţiuni.

Afară de aceasta,un caz precedent,aproape analog,de rezistenţă îi stătea ca un memento înainte.Convenţia pe care Ion C. Brătianu o încheiase la 1877 (Aprilie) cu Rusia,Căci,ori nu această convenţie,pe care Congresul dela Berlin o nesocotise,dar pe care ai noştri,reprezentanţii României,o apărase cu toată îndârjirea şi patriotismul,ori nu ea a fost şi arămas temeiul moral şi politic pe care,patruzeci de ani în urmă,s'a putut redobândi Basarabia?Dacă ea n'ar fi fost apărată înaintea congesului aşa cum a fost apărată de Kogălniceanu şi dacă Ion C.Brătianu ar fi asvultat de cei ce -şi atunci!- îi cereau să o abandoneze şi să primească compensaţia ce i se oferea -Dobrogea până la Rusciuk şi Varna,-negreşit că D-l Ion I.C.Brătianu,fiul,nu ar mai fi avut baza morală şi politică să revendice o provincie pe care noi înşine,ca stat suveran,am fi abandonat-o.

Improprietărirea şi votul obştesc.-

4. Dar şi în politica internă Ion I.C.Brătianu a căutat să preîntâmpine şi să pregătească calea spre întregirea neamului prin unire.Marile reforme sociale şi politice -exproprierea şi votul universal- erau,în concepţiile şi scopurile dânsului,nu numai instrumente ale progresului social şi politic din ţara veche,ci şi instrumente ale politicei naţionale în vederea realizării unirii.

Căci,zicea el,dacă reforma agrară,prin larga sa expropriere, se impunea ca o necesitate a transformării structurii sociale şi evoluţiei economice a Regatului,ea se impunea în acelaşi timp,şi ca o necesitate a viitoarei uniri cu Românii de peste munti.Căci

nu putem merge spre aceştia şi nu putem aboli dominaţiunea aristocraţiei maghiare din Ardeal decât cu o ţărănime împroprietărită pe latifundiile marilor proprietari de dincoace.

Iar în ce priveşte sufragiul universal, pritenii politici, cari au participat, în Iaşi, la discuţiile ce se făceau asupra acestei reforme în casele mult regretatului Mârzescu, relatează un amănunt ce lămureşte pe deplin scopul urmărit de Ion I.C.Brătianu cu această reformă. Ei spun că în faţa celor două curente, celor două tabere adverse, a celor ce susţineau reforma, ca o revendicare democratică a vremii şi a celor ce o combăteau, ca neoportună şi prematură, şeful partidului naţional-liberal, care prezida aceste discuţiuni, se ralie la cei dintâi. Dar -ţinu el să precizeze- nu pentru motivele invocate de aceştia, ci pentru cuvântul că nu putem ajunge, la unire, peste munţi, fără de această reformă- absolut necesară pentru a salvgarda poziţia politică şi electorală a elementului românesc faţă de situaţia electorală mult superioară a populaţiilor minoritare de acolo.

Cine ar putea tăgădui, azi, că toate aceste acţiuni politice şi diplomatice, conştient şi premeditat pregătite -aşezarea problemei Românilor de peste munţi pe planul înalt al preocupărilor naţionale, desfacerea noastră de Tripla Alianţă şi apropierea de Antantă, convenţia cu Aliaţii dela 4/16 August 1916, apărarea ei hotărâtă, la Congresul de Pace dela Paris, împroprietărierea şi votul universal- n'au fost tot atâtea elemente prin care s'a pregătit şi s'a realizat unitatea naţională?

Un proces istoric şi actul Unirii dela Alba-Iulia.-

N'aşi putea încheia acest ultim capitol al conferinţei mele fără să amintesc, Doamnelor şi Domnilor, că Ion I.C.Brătianu, întocmai ca şi înaintaşii săi, vedea şi înţelegea că procesul istoric milenar dintre Români şi Unguri se transformase, în epoca modernă, într'un proces între Statul român şi Statul maghiar. In adevăr, un Stat naţional român, liber şi independent, în locul celor două Principate, supuse şi vasale, reprezenta atât pentru tendinţele de hegemonie ale Ungurilor cât şi pentru interesele dinastice ale Habsburgilor o serioasă primejdie- care primejdie creştea cu cât Statul acesta progresa şi consolida.

Si cum lupta nu putea fi dată pentru distrugerea lui,se dădu pentru desfiinţarea elemntului românesc din Ungaria.Aşa se explică violenta politică de maghiarizare a Românilor din Transilvania şi Banat.Ei erau indirect victime ale consolidăriii şi desvoltării statului naţional român.Teoria aceasta,de profund simţi istoric,mi-a făcut-o la înmormântarea părintelui Lucaciu,(1923) pe când urmam cortegiul funerar la gara din Satu-Mare,de unde rămăşiţele pământeşti ale marelui luptător naţional aveau să fie transportate,prin Baia Sprie,la Siseşti.

Procesul istoric al unirii se desvolta aşa dar în jurul Statului român,ca în jurul unui pivot,cu deosebire dela 1848 încoace.Au văzut-o şi mărturisit-o aceasta toţi marii patrioţi ardeleni ai vremurilor trecute.Au văzut-o şi mărturisit-o toţi cei cu lozinca:Soarele răsare la Bucureşti.N'au văzut-o şi mărturisit-o însă din nefericire unii din conducătorii generaţiunei Unirii.Dovadă actul dela Alba-Iulia, care sub raportul acestei conştiinţe a fost pentru I.C.Brătianu o dureroasă decepţie,pe care însă a năbuşit-o cu discreţie în sufletul său,cum am arătat-o cu altă ocazie şi cum ţin s'o arăt şi acum din nou.

Anume,Era a doua zi după memorabila adunare dela 1 Decemvrie 1918 din Alba-Iulia.Lumea toată,la Bucureşti,ca şi în restul ţării, aştepta cu cea mai mare nerăbdare cuprinsul actului de unire care, din pricina desorganizării serviciilor de transmisiune şi a mijloacelor de comunicaţiune,nu ajunsese încă în Capitală.

Câteva ceasuri după ce textul istoricului act fu cunoscut mă găseam la Ion I.C.Brătianu,acasă.

"-Ai văzut actul dela Alba-Iulia?

-Da.

-Ai observat că nu se aminteşte nimic,nici un cuvânt,de Cel ce a stat în fruntea acţiunii pentru unitatea naţională a neamului în momentul culminant al istoriei noastre -de Regele?

Da.Si nu-mi pot explica faptul decât ca o concesiune făcută de adunare sau mai bine de conducătorii şi inspiratorii ei faţă de socialişti,ca să se obţină şi consimţimântul,voturile lor,pentru realizarea unanimităţii cu care s'a proclamat Unirea.-

./.

Se poate.Aşi fi preferat însă -zise I.I.C.Brătianu să fi lipsit voturile socialiste din unanimitatea glasurilor şi conştiinţelor româneşti, decât să lipsească numele Regelui liberator din actul prin care se proclamă unitatea naţională şi politică a Românilor ardeleni cu Patria mumă.

Fireşte,n-a mai obiectat nimic.Căci,cu minunata sa intuiţie politică şi cu profundul său simţ istoric,Ion I.C.Brătianu,care privea actele mari ale vieţii naţionale nu în funcţiune de oportunităţi mărunte şi trecătoare,ci în cadrul măreţ şi continuu al evoluţiei istorice a poporului român,văzuse imediat greşala ce se făcuse de a se fi sacrificat manifestarea şi expresia sentimentelor şi credinţelor celor mai vii şi profunde ale unui neam întreg,pentru concepţiile republicane ale câtorva socialişti români,veniţi sau aduşi din Ungaria,din spirit de imitaţie,ca să se afirme la Alba-Iulia,ca şi la Viena şi Pesta,esnsul democratic -revoluţionar al adunării şi al guvernului ce avea să constitue acolo.

Cum trebuie judecat Ion I.C.Brătianu.-

Incheind,Doamnelor şi Domnilor,ţin să arăt îndoitul scop pentru care am prezentat aceste momente şi faţe ale politicei lui Ion I.C. Brătianu:

Să dovedesc întâi,că personalitatea şi opera sa politică nu pot fi înţelese şi just apreciate decât în cadrul legăturilor de ordin sentimental,moral şi naţional,cu înaintaşii săi politici şi în continuitate logică şi firească cu acţiunea lor.

Cei ce fac altfel,punându-l în cumpănă cu semenii şi contemporanii săi,din ţară şi din afară,spre a-l judeca după mentalitatea şi structura acestora,după mijloacele şi metodele lor de lucru în viaţa publică, aceia riscă să nu-l înţeleagă şi să-l judece greşit,cum nu l-au înţeles şi greşit l-au judecat unii străini,şi durere,chiar unii din ai noştri. Vorbesc,fireşte,de cei de bună credinţă şi nepreveniţi împotriva lui Ion I.C.Brătianu.

Căci Ion I.C.Brătianu n-a fost numai om al vremii sale,oricât de genial,ci al unei întregi epoci -epoca Renaşterii române.Mentalitatea şi sufletul său s-au format la lumina împrejurărilor şi oamenilor ce

./.

au întemeiat,desvoltat şi consolidat România veche,a precursorilor şi înfăptuitorilor ei,de care nu poate fi despărţită şi de care va rămâne pururea legat.

De aceea el nu poate fi pus alături de oameni cu alte legături sufleteşti şi alte tradiţiuni,de oameni cu alte concepţii,credinţe şi simţiminte,de oameni care n'au mers în viaţa lor politică pe linii mari,drepte şi hotărâte,neclintiţi şi nesdruncinaţi în principiile şi directivele lor morale şi naţionale,cum a mers dânsul.

Şi de aceia,acel dintre străini care l-au înţeles şi apreciat după dreptate şi merit,este acel care a cercetat personalitatea şi opera sa politică în cadrul evoluţiei istorice a României contemporane,în legătură cu înaintaşii,cu marele său părinte -Contele de Saint-Aulaire.

Nici istoricul şi nici omul politic nu pot privi şi judeca pe Ion I.C.Brătianu decât astfel.

Al doilea scop al expunerii mele a fost să câştig interesul şi iubirea celor tineri pentru cercetarea şi cunoaşterea istoriei noastre contemporane.

Căci numai astfel îşi vor putea da seamă că,la baza şi de alungul constituirii României întregite de astăzi,stă spiritul de continuitate şi solidaritate în care cele câteva rânduri de mari şi luminaţi patrioţi au adus dela 1821 până la 1918,partea lor de contribuţie la constituirea acestei României, -spirit de continuitate şi solidaritate afirmat cu deosebire,,cum am văzut,în politica lui Ion I.C. Brătianu.Căci Providenţa a dat fiului,pe lângă geniul tatălui,norocul de a putea desăvârşi ceeace acesta începuse cu şaptezeci de ani în urmă.In acelaşi spirit sunt chemaţi tinerii să ducă mai departe politica Statului român.Pentru aceasta ei trebuie să se identifice,sufleteşte şi politiceşte,cu înaintaşii lor ceea ce nu este posibil decât prin cunoaşterea temeinică a trecutului nostru din epoca renaşterii; nu numai sub forma seacă şi rece a datelor şi faptelor,ci mai ales sub forma vie şi animatoare a amintirilor şi tradiţiilor,pe cari trebuie să le facem a trăi mereu în jurul nostru.Căci la lumina şi sub înrâurirea acestor amintiri şi tradiţii s'a format sufletul lui Ion I.C.Brătianu şi al vrednicilor lui colaboratori.Şi la lumina şi sub înrâurirea lor trebuie să se formeze sufletul celor ce sunt chemaţi s

să ducă mai departe, prin cultură şi civilizaţie, opera moştenită -al tinerimii noastre.

Din conştiinţa acestei necesităţi de ordin sufletesc şi românesc a izvorât întemeierea celor două aşezăminte: Ion C. Brătianu şi Ion I.C. Brătianu, al cărei scop este tocmai acesta -de a pune la îndemâna tinerimii studioase şi patriotice mijloacele de cunoaştere, sub toate formele şi aspectele, a vieţii şi faptelor acestor doi mari făuritori ai României moderne şi ale tovarăşilor lor. Cu rară înţelegere şi râvnă şi cu nespusă iubire şi pietate se adună, aci, bogate şi preţioase mărturii, ale trecutului şi se strâng frumoase şi duioase amintiri şi se cultivă vechi şi neuitate tradiţiuni -depozit de informaţii pentru tinerimea, căreia-i dorim şi urăm să meargă totdeauna pe căile şi urmele înaintaşilorşi să nu caute credinţe şi simţiminte, idealuri şi năzuinţe în alte părţi, căci nicăeri nu vor găsi mai curate şi mai frumoase decât aci -la ai noştri.

Dacă cuvintele mele vor găsi un cât de slab ecou în sufletul tinerimii noastre, scopul urmărit îmi va fi ajuns. Iar mulţumirile mele respectuoase şi recunoscătoare se îndreaptă spre Doamna Elisa Brătianu, pentru cinstea ce mi-a făcut îngăduindu-mi să aduc şi eu, de aci, dela această vatră a ctitoriei sale, modestul meu prinos de admiraţie Celui a cărui memorie Domnia-sa o cultivă c'un incomparabil şi novil devotament.-